

1914

1914

källövningar om Skotten i Sarajevo

Övningarna syftar till att träna förmågorna (1) att *granska, tolka* och *värdera* källor (2) samt att använda begrepp och teorier

Österrikes tronföljare med gemål mördade.

Först utsatta för ett misslyckadt bombattentat, därefter nedskjutna med browningrevolver. — Gärningsmannen, en ung gymnast, omedelbart gripen.

Dödel är med all säkerhet ett utslag af den slavsariska rörelsen. — Den gamle kejsaren djupt bekröstad. "Innet har besparats mig i denna världen!"

MOR, 29 juni. (Österr.) 18. 4. Karl-Lud. Från Sarajevo telegraferas: En sprängare utlöste i dag ett misslyckat bombattentat på kejsaren och hans hustru i Sarajevo. De båda utsattes för ett misslyckat bombattentat. De båda utsattes för ett misslyckat bombattentat.

MORNING, 29 juni. (Österr.) 18. 4. Karl-Lud. Från Sarajevo telegraferas: En sprängare utlöste i dag ett misslyckat bombattentat på kejsaren och hans hustru i Sarajevo. De båda utsattes för ett misslyckat bombattentat. De båda utsattes för ett misslyckat bombattentat.

Mordet föregicks af ett bombattentat. Dessa personer äro utskottade.

MORNING, 29 juni. Från Sarajevo telegraferas: En sprängare utlöste i dag ett misslyckat bombattentat på kejsaren och hans hustru i Sarajevo. De båda utsattes för ett misslyckat bombattentat. De båda utsattes för ett misslyckat bombattentat.

Den gamla kejsaren djupt skakad. Befolkningens deltagande i denna sorg.

MORNING, 29 juni. Kejsar Franz Josef var djupt skakad af det misslyckade mordet på kejsaren och hans hustru i Sarajevo. De båda utsattes för ett misslyckat bombattentat. De båda utsattes för ett misslyckat bombattentat.

Attentatet hade länge varit planlagt.

Attentatet hade länge varit planlagt.

Både attentatsmännena äro arber.

Både attentatsmännena äro arber.

Både attentatsmännena äro arber.

Både attentatsmännena äro arber.

Både attentatsmännena äro arber.

Både attentatsmännena äro arber.

Både attentatsmännena äro arber.

Både attentatsmännena äro arber.

Både attentatsmännena äro arber.

Både attentatsmännena äro arber.

Både attentatsmännena äro arber.

Både attentatsmännena äro arber.

Både attentatsmännena äro arber.

Både attentatsmännena äro arber.

Både attentatsmännena äro arber.

Både attentatsmännena äro arber.

Både attentatsmännena äro arber.

Både attentatsmännena äro arber.

Både attentatsmännena äro arber.

Både attentatsmännena äro arber.

Både attentatsmännena äro arber.

Både attentatsmännena äro arber.

Både attentatsmännena äro arber.

Både attentatsmännena äro arber.

Både attentatsmännena äro arber.

Både attentatsmännena äro arber.

Både attentatsmännena äro arber.

Både attentatsmännena äro arber.

Både attentatsmännena äro arber.

Både attentatsmännena äro arber.

Både attentatsmännena äro arber.

Övning: Skotten i Sarajevo

Om källa 1: Svarta handens stämpel/sigill (1911–1917). Sigillet stämplades på brev och dokument från organisationen. Texten runt bilden är Svarta handens motto: ”Enande eller döden; Enade eller döden; Död åt tyranniet”

Om källa 2: Uniformskavajen Frans Ferdinand bar när han blev skjuten 28/6 1914 i Sarajevo.

Om källa 3: Svenska Dagbladets förstasida dagen efter mordet (29/6 1914).

Om källa 4: Franz Ferdinands telegram till barnen på förmiddagen 28/6 1914.

4 ”Jag och mamma har det bra. Vädret är varmt och skönt. I går var det stor middagsbjudning och idag stor mottagning i Sarajevo. På eftermiddagen återigen en stor bjudning och sedan avresa med Viribus Unitis. Omfamnar er innerligt på tisdag. Papi.”

Om källa 5: Greve Franz von Harrach, hög militär och livvakt till Sophie och Franz Ferdinand. Han berättade detta kort efter själva attentatet.

5

” ... en tunn ström av blod sprutade från hans höghets mun på min högra kind. När jag drog fram min näsduk för att torka blodet från munnen, ropade hertiginnan till honom: *'I himlens namn, vad har hänt med dig?'* Då gled hon av sätet och hamnade på golvet i bilen, med ansiktet mellan knäna. Jag hade ingen aning om att hon också var träffad och trodde att hon helt enkelt hade svimmat av skräck. Då hörde jag hans kejsrerliga höghet säga: *'Sopherl, Sopherl, dö inte. Håll dig vid liv för barnet!'* Då grep jag Ärkehertigen i uniformskragen, för att stoppa huvudet från falla framåt och frågade honom om han hade mycket ont. Han svarade mig ganska tydligt, *'Det är ingenting!'* Hans ansikte började grimasera något men han fortsatte att upprepa, sex eller sju gånger, allt svagare till han så småningom förlorade medvetandet, *'Det är ingenting!'* Sedan, efter en kort paus, ett våldsamt kvävningssjud. Det upphörde när vi nått Konak*.”

* Konak = regeringspalatset i Sarajevo. Se bilden på nästa sida.

OBS! Källan är översatt från engelska av mig och måste följaktligen först översatts från tyska till engelska.

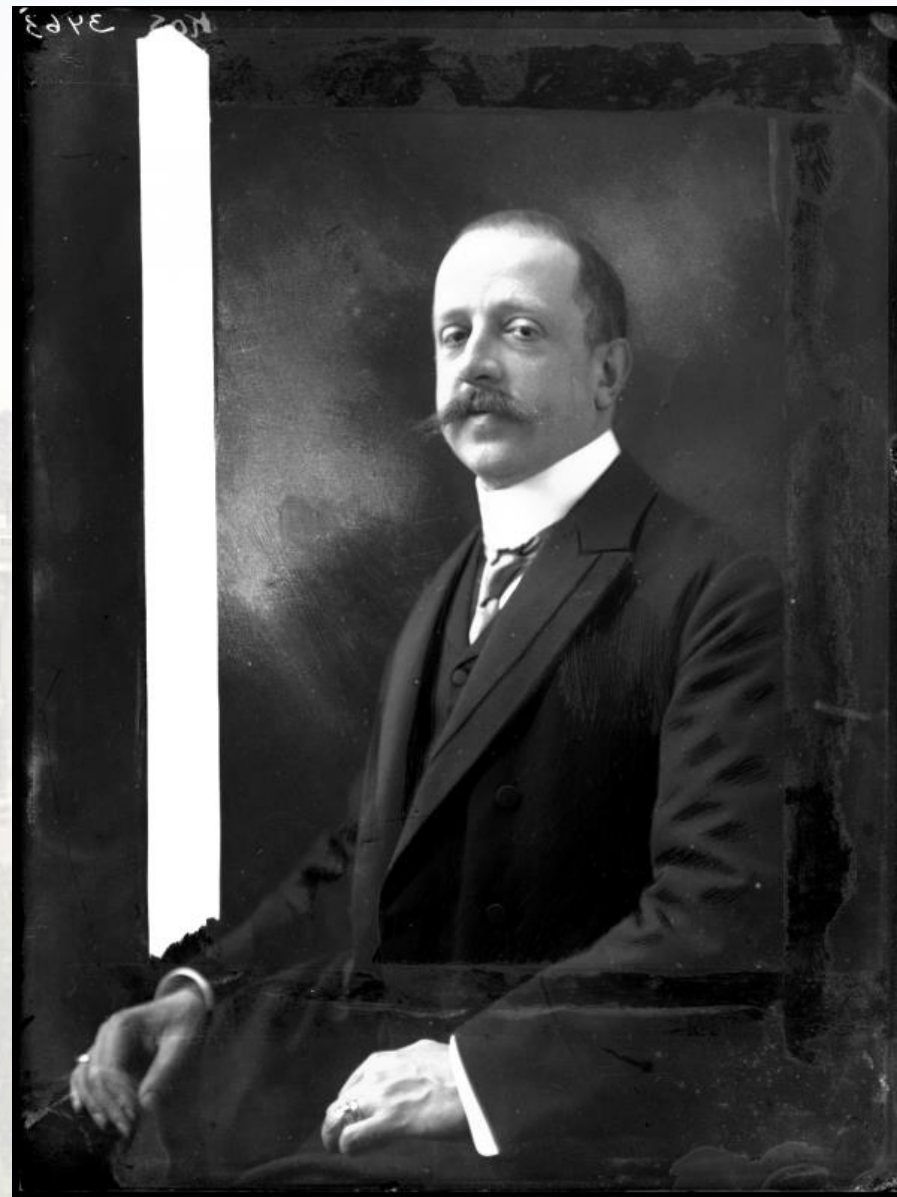
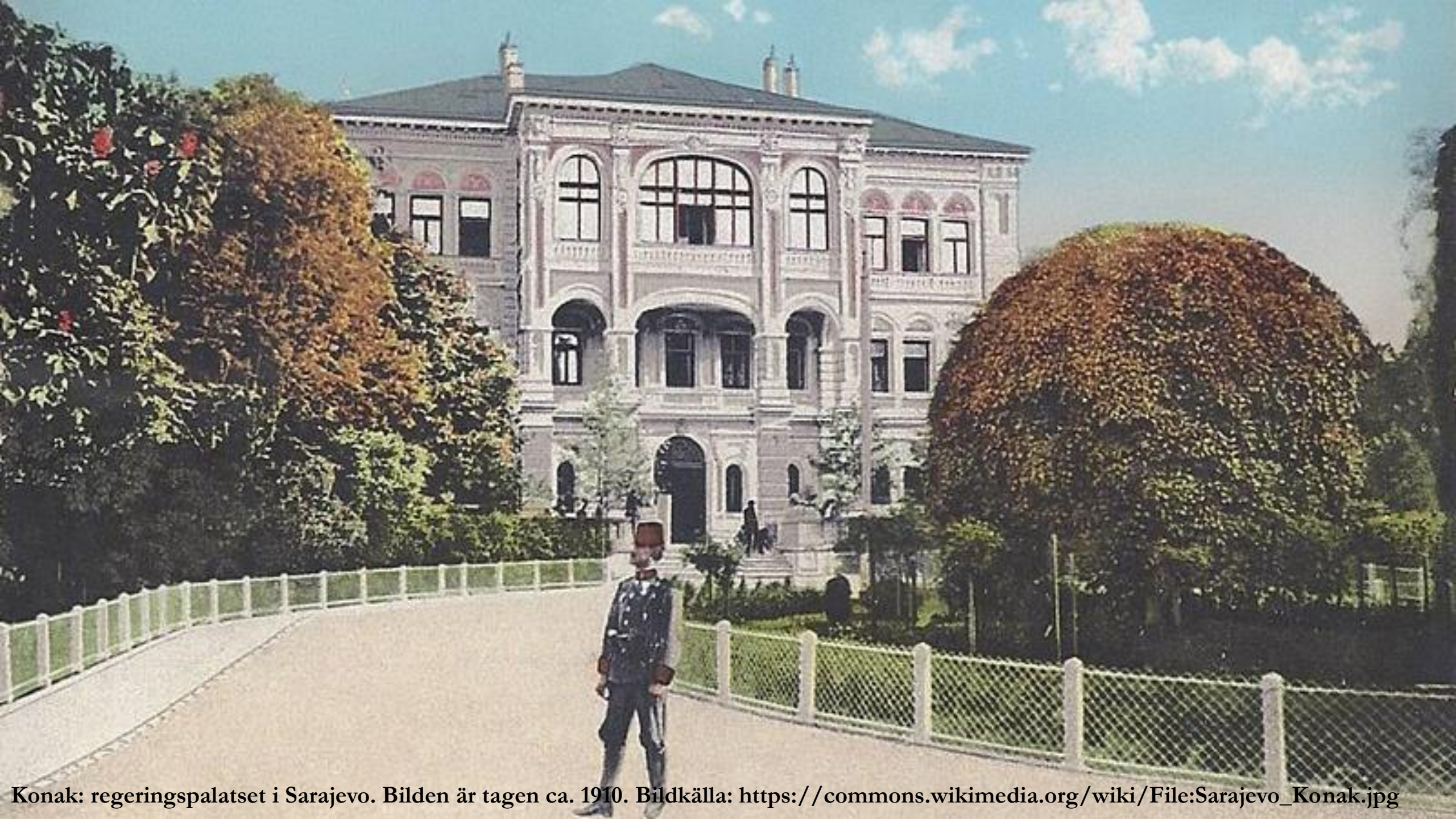

Bild av greven Franz von Harrach (1870-1937). OBS! fotografiet är INTE en källa i övningen.

6 Fotografi av ekipaget strax före mordet.

Om källa 6: Franz Ferdinand and Sophie färdades tillsammans med Oscar Potiorek, Bosniens regeringschef. Bredvid chauffören sitter greve Franz von Harrach, ansvarig för säkerheten.

Konak: regeringspalatset i Sarajevo. Bilden är tagen ca. 1910. Bildkälla: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Sarajevo_Konak.jpg

L'assassinio a Sarajevo dell'arciduca Francesco Ferdinando erede del trono d'Austria, e di sua moglie.
(Disegno di A. Beltrame).

Om källa 7 Bildtexten lyder: Sarajevo. Mordet på kronprins Franz Ferdinand, arvtagare till den Östrerikiska tronen, och hans fru.

Illustratör Achille Beltrame (1871-1945) italiensk tecknare. Bilden publicerades I den italienska tidningen *La Domenica del Corriere*, 5/7 1914.

Om källa 8: Ögonvittnesskildring av Borijove Jevtic, en av konspiratörerna (medlem i Svarta handen). Jevtic satt i samma fängelse som G. Princip.

"När bilen kom i bredd klev han (Gavrilo Princip) fram från trottoarkanten, drog sin automatiska pistol ur sin rock och sköt två skott. Det första träffade frun till ärkehertigen, ärkehertiginnan Sofia, i buken. (...) Hon dog omedelbart. Den andra kulan träffade ärkehertigen nära hjärtat. Han uttalade bara ett ord, 'Sofia' (...). Då föll hans huvud tillbaka och han kollapsade. Han dog nästan omedelbart. Officerarna grep Princip. De slog honom i huvudet med den platta sidan på sina svärd. De slog ner honom, de sparkade honom, skrapade huden från hans hals med kanterna på sina svärd, torterade honom, allt utom att döda honom."

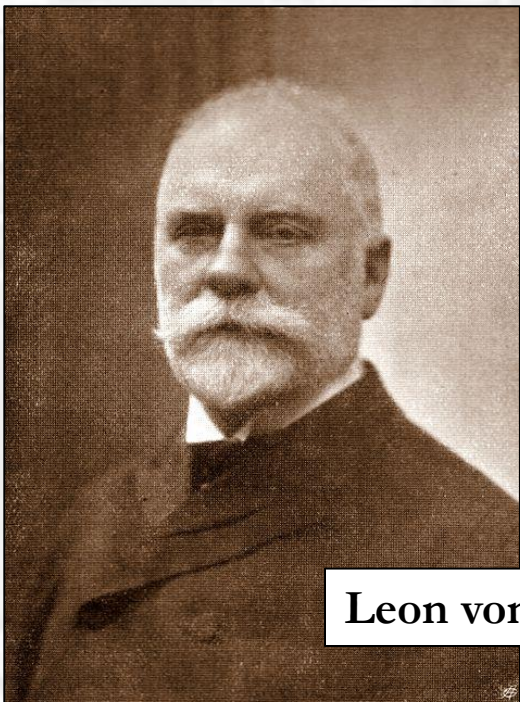
8

OBS! Källan är översatt från engelska av mig och måste följaktligen först översatts från serbiska alternativt tyska till engelska.

9

Om källa 9: Gavrilo Princip's pistol. Pistolen finns på Wiens historiska militärmuseum. ([HGM](#))

Leon von Bilinski 1846-1923

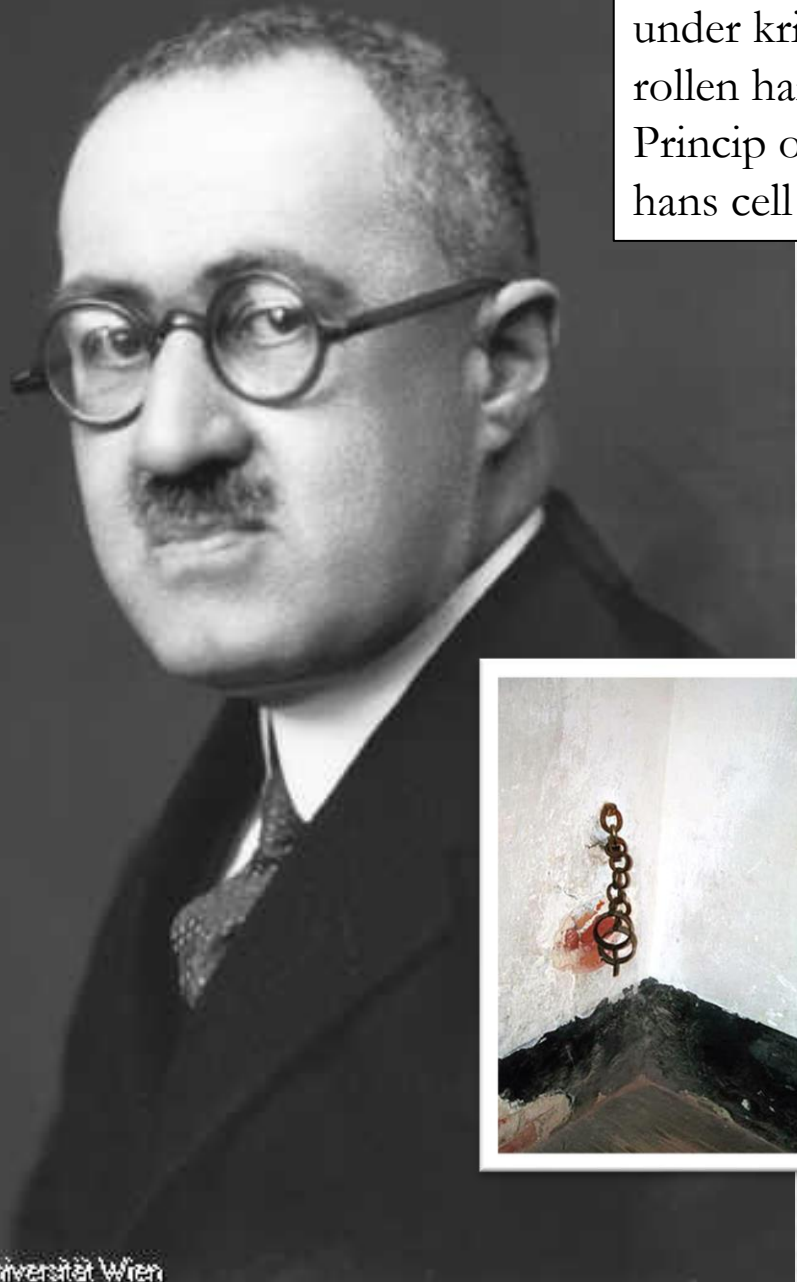
Oskar Potiorek 1853-1933

OBS! Källa 10 är översatt från engelska av mig och måste följaktligen först översatts från tyska till engelska.

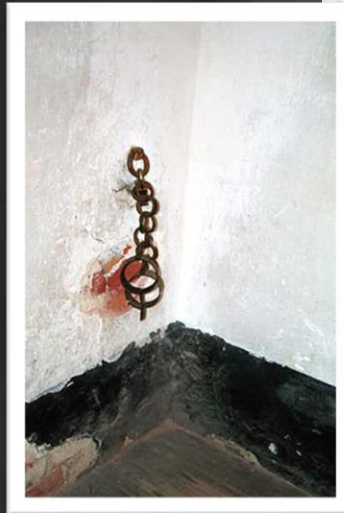
”(...) På vägen (...) sköt en serbisk högskoleelev på kort avstånd två skott och träffade såväl ärkehertigen och hertiginnan; jag lät föra bilen till det i närheten liggande residenset,* där läkarhjälp omedelbart var tillgängligt; dock avled såväl ärkehertigen och hertiginnan inom loppet av en kvart. De båda attentatsmännen häktades omedelbart efter deras avskyvärda dåd (...) Av vad som hittills framkommit, tillhör bombkastaren den serbiska socialistgrupp, som brukar erhålla sina order från Belgrad. (...)”

10

Om källa 10: Telegram 28/6 1914 från regeringschefen Potiorek i Bosnien till Österrike-Ungerns finansminister von Bilinski. På dagen för mordet var Potiorek en av kronprinsparets livvakter.

Om källa 11: Martin Pappheim (1881-1943), Österrikisk psykiatriker som under kriget tjänstgjorde i armén som läkare/psykiatriker. Det var i den rollen han träffade Gavrilo Princip i ett fängelse. Pappheim pratade med Princip och stenograferade samtalen. Pappheim intervjuade Princip 1916 i hans cell i det ökända fängelset Terezin/Theresienstadt utanför Prag.

”De ungas ideal var de sydslaviska folkens enhet, serber och kroater, slovener, men inte under Österrike. I en slags stat, republik eller något liknande. (Gavrilo Princip) tänkte att om Österrike kastades in i svårigheter så skulle en revolution komma. Men för en sådan revolution måste man bereda marken, arbeta upp känsla. Inget hände. Genom attentat kan denna ande förberedas. Det hade redan förekommit mordförsök tidigare. Förövarna var som hjältar för våra unga. Han (Gavrilo Princip) hade ingen tanke på att bli en hjälte. Han ville bara dö för sin idé. Före mordet hade han läst en artikel av Kropotkin om vad vi kan göra i händelse av en världsomspännande social revolution. Studerade, pratade om det. Var övertygad om att det var möjligt ...”

11

OBS! Källan är översatt från engelska av mig och måste följaktligen först översatts från tyska till engelska.

Österrike-Ungerns tronföljare och hans gemål mördade.

Ärkeherlig Frans Ferdinand och hans gemål mördas på öppen gata i Bosniens huvudstad, Sarajevo.

Ärkeherlingen träffas i halsen, hertiginnan underlivet. Båda avlida inom några minuter.

Österrike-Ungerns tronföljare, ärkeherliga Frans Ferdinand, och hans gemål ha på Srednjeskoldagens middag i Sarajevos i Bosnien. Mordaren, en serbisksinnad vid namn Princip, avslöjade några revolverakt mot hertigparet under en bifärd. Ärkeherlingen träffades i halsen, hertiginnan underlivet. Båda avlida inom några minuter senare.

Den mördade kejsarens tronföljare och hans gemål.

De båda sköttes fall. De båda sköttes fall. De båda sköttes fall.

De båda sköttes fall. De båda sköttes fall. De båda sköttes fall.

De båda sköttes fall. De båda sköttes fall. De båda sköttes fall.

De båda sköttes fall. De båda sköttes fall. De båda sköttes fall.

De båda sköttes fall. De båda sköttes fall. De båda sköttes fall.

En slavisk gymnasist avlossar revolver-skott mot hertigparet under en automobiltfärd genom staden.

Flera attentat planlagda. Hertigen lyckades avvärja en bomb som kastades mot hans bil.

Flera attentat planlagda. Hertigen lyckades avvärja en bomb som kastades mot hans bil.

Flera attentat planlagda. Hertigen lyckades avvärja en bomb som kastades mot hans bil.

Flera attentat planlagda. Hertigen lyckades avvärja en bomb som kastades mot hans bil.

Flera attentat planlagda. Hertigen lyckades avvärja en bomb som kastades mot hans bil.

Flera attentat planlagda. Hertigen lyckades avvärja en bomb som kastades mot hans bil.

Flera attentat planlagda. Hertigen lyckades avvärja en bomb som kastades mot hans bil.

Flera attentat planlagda. Hertigen lyckades avvärja en bomb som kastades mot hans bil.

Flera attentat planlagda. Hertigen lyckades avvärja en bomb som kastades mot hans bil.

Flera attentat planlagda. Hertigen lyckades avvärja en bomb som kastades mot hans bil.

Flera attentat planlagda. Hertigen lyckades avvärja en bomb som kastades mot hans bil.

Flera attentat planlagda. Hertigen lyckades avvärja en bomb som kastades mot hans bil.

Flera attentat planlagda. Hertigen lyckades avvärja en bomb som kastades mot hans bil.

Flera attentat planlagda. Hertigen lyckades avvärja en bomb som kastades mot hans bil.

Flera attentat planlagda. Hertigen lyckades avvärja en bomb som kastades mot hans bil.

Flera attentat planlagda. Hertigen lyckades avvärja en bomb som kastades mot hans bil.

Flera attentat planlagda. Hertigen lyckades avvärja en bomb som kastades mot hans bil.

Flera attentat planlagda. Hertigen lyckades avvärja en bomb som kastades mot hans bil.

Flera attentat planlagda. Hertigen lyckades avvärja en bomb som kastades mot hans bil.

Flera attentat planlagda. Hertigen lyckades avvärja en bomb som kastades mot hans bil.

Flera attentat planlagda. Hertigen lyckades avvärja en bomb som kastades mot hans bil.

Flera attentat planlagda. Hertigen lyckades avvärja en bomb som kastades mot hans bil.

Flera attentat planlagda. Hertigen lyckades avvärja en bomb som kastades mot hans bil.

Flera attentat planlagda. Hertigen lyckades avvärja en bomb som kastades mot hans bil.

Flera attentat planlagda. Hertigen lyckades avvärja en bomb som kastades mot hans bil.

Flera attentat planlagda. Hertigen lyckades avvärja en bomb som kastades mot hans bil.

Flera attentat planlagda. Hertigen lyckades avvärja en bomb som kastades mot hans bil.

Flera attentat planlagda. Hertigen lyckades avvärja en bomb som kastades mot hans bil.

Flera attentat planlagda. Hertigen lyckades avvärja en bomb som kastades mot hans bil.

Flera attentat planlagda. Hertigen lyckades avvärja en bomb som kastades mot hans bil.

Flera attentat planlagda. Hertigen lyckades avvärja en bomb som kastades mot hans bil.

Flera attentat planlagda. Hertigen lyckades avvärja en bomb som kastades mot hans bil.

Flera attentat planlagda. Hertigen lyckades avvärja en bomb som kastades mot hans bil.

Flera attentat planlagda. Hertigen lyckades avvärja en bomb som kastades mot hans bil.

Flera attentat planlagda. Hertigen lyckades avvärja en bomb som kastades mot hans bil.

Flera attentat planlagda. Hertigen lyckades avvärja en bomb som kastades mot hans bil.

Flera attentat planlagda. Hertigen lyckades avvärja en bomb som kastades mot hans bil.

Flera attentat planlagda. Hertigen lyckades avvärja en bomb som kastades mot hans bil.

Flera attentat planlagda. Hertigen lyckades avvärja en bomb som kastades mot hans bil.

Flera attentat planlagda. Hertigen lyckades avvärja en bomb som kastades mot hans bil.

Flera attentat planlagda. Hertigen lyckades avvärja en bomb som kastades mot hans bil.

Om källa 12: Dagens Nyheters förstasida dagen efter mordet. Utdraget är ordagrant och börjar ett stycke in på rubriken "Attentatets politiska bakgrund."

Attentatets politiska bakgrund.

"Attentatet är ett uttryck (sic!) för det sydslaviska hatet mot Österrike, i vilket sydslaverna se förtryckaren som står i vägen för deras nationella utveckling. Särskilt vad Bosnien beträffar, vars huvudstad Sarajevo är, utgöres befolkningen till alldeles övervägande grad av serber, vilkas nationella mål, alltsedan deras nationalitetsmedvetande vaknat, är anslutning till Serbien - en strävan, som blott kan med de båda Balkankrigen. Denna tendens visar nationalitetsidéens styrka som våra dagars dominerande politiska faktor, ty förhållandet är att alltsedan den österrikiska ockupationen år 1878, trettio år senare följt av den fullständiga inkorporeringen i den habsburgska monarkien, har Bosnien-Herzegovina ur allmänt kulturell synpunkt varit bättre förvaltat än Serbien: om det år 1878 tillfallit Serbien i stället för Österrike-Ungern, skulle det säkerligen i fråga om ekonomisk utveckling icke stått där det nu står. Sätillvida utgör attentatet en mening till Österrike-Ungern att med allvar ta sig an det sydslaviska problemet och inom riksenhetens ram bereda sydslaverna den nationella autonomi, som är villkoret för deras förbättring. Härvidlag har Österrike-Ungern svåra försummelser att förebrå sig; Bosnien-Herzegovina har visserligen fått en författning, men på grund av de inre striderna står den ännu alltjämt blott på pappret och har ej kommit till verklig utövning. Detta ger attentatet en politisk allvarsammare karaktär än om det blott varit en ensamstående skott visar också misslyckade bombkastningen som föregick skolynglingens skott visat också att det låg en väl förberedd plan bakom det hela, en avsikt som var besluten att nå målet, kostade vad det ville."

Attentatets politiska bakgrund. Det var den 12 juli år 1900 som utbröt...

Attentatets politiska bakgrund. Det var den 12 juli år 1900 som utbröt...

Attentatets politiska bakgrund. Det var den 12 juli år 1900 som utbröt...

Attentatets politiska bakgrund. Det var den 12 juli år 1900 som utbröt...

Attentatets politiska bakgrund. Det var den 12 juli år 1900 som utbröt...

Attentatets politiska bakgrund. Det var den 12 juli år 1900 som utbröt...

Attentatets politiska bakgrund. Det var den 12 juli år 1900 som utbröt...

Attentatets politiska bakgrund. Det var den 12 juli år 1900 som utbröt...

Attentatets politiska bakgrund. Det var den 12 juli år 1900 som utbröt...

Attentatets politiska bakgrund. Det var den 12 juli år 1900 som utbröt...

Attentatets politiska bakgrund. Det var den 12 juli år 1900 som utbröt...

Attentatets politiska bakgrund. Det var den 12 juli år 1900 som utbröt...

Attentatets politiska bakgrund. Det var den 12 juli år 1900 som utbröt...

Attentatets politiska bakgrund. Det var den 12 juli år 1900 som utbröt...

Attentatets politiska bakgrund. Det var den 12 juli år 1900 som utbröt...

Attentatets politiska bakgrund. Det var den 12 juli år 1900 som utbröt...

Attentatets politiska bakgrund. Det var den 12 juli år 1900 som utbröt...

Attentatets politiska bakgrund. Det var den 12 juli år 1900 som utbröt...

Attentatets politiska bakgrund. Det var den 12 juli år 1900 som utbröt...

Attentatets politiska bakgrund. Det var den 12 juli år 1900 som utbröt...

Attentatets politiska bakgrund. Det var den 12 juli år 1900 som utbröt...

Attentatets politiska bakgrund. Det var den 12 juli år 1900 som utbröt...

Attentatets politiska bakgrund. Det var den 12 juli år 1900 som utbröt...

Attentatets politiska bakgrund. Det var den 12 juli år 1900 som utbröt...

Attentatets politiska bakgrund. Det var den 12 juli år 1900 som utbröt...

Attentatets politiska bakgrund. Det var den 12 juli år 1900 som utbröt...

Attentatets politiska bakgrund. Det var den 12 juli år 1900 som utbröt...

Attentatets politiska bakgrund. Det var den 12 juli år 1900 som utbröt...

Attentatets politiska bakgrund. Det var den 12 juli år 1900 som utbröt...

Attentatets politiska bakgrund. Det var den 12 juli år 1900 som utbröt...

Attentatets politiska bakgrund. Det var den 12 juli år 1900 som utbröt...

Attentatets politiska bakgrund. Det var den 12 juli år 1900 som utbröt...

Frans Joseph I (1830-1916)

Vilhelm II (1859-1941)

Om källa 13: Officiellt diplomatiskt brev från Frans Joseph I (kejsare över Österrike-Ungern) till den tyske kejsaren Vilhelm II. Brevet författades 5 juli 1914. Jag har tagit bort en stor del av innehållet som handlar om existetande och tänkbara allianser på Balkan och att den panslavistiska agitationen som drivs på av Serbien hotar freden och säkerhetsordningen. Rumänien ses som en opålitlig partner medan kejsaren Frans Joseph när förhoppningar om att Bulgarien, Grekland och Turkiet kan bilda en ny Balkanallians under beskydd av Trippelalliansen.

Jag beklagar verkligen att du blev tvungen att komma till Wien för begravningsgudstjänsten. Du har kommit med varma, medkännande kondoleanser och visat att jag har en lojal, pålitlig vän i dig och att jag kan lita på dig i svåra stunder. (...)

Jag hade uppskattat att få diskutera den politiska situationen med dig, vilket situationen tyvärr inte tillät. Tillåter mig dock att skicka en rapport från min utrikesminister som utarbetades innan den fruktansvärda katastrofen i Sarajevo. Rapporten blir extra anmärkningsvärd i ljuset av det skedda. Mordet på min stackars brorson är en direkt konsekvens av agitation av ryska och serbiska panslavister vars mål är att försvaga Trippelalliansen och Österrike-Ungern.

Enligt undersökningar är mordet inte en ensam individs blodiga dåd, utan en välorganiserad konspiration vars trådar löper till Belgrad och troligen den serbiska regeringen. Deras politiska vilja att ena alla sydslaver under den serbiska flaggan uppmuntrar sådana attentat och utgör en permanent fara för mitt kungahus och mina länder.

Denna fara blir större i och med det faktum att Rumänien, trots alliansen med oss, har nära band med Serbien.” (...)

”(...) och att upprätthållandet av fredspolitik för alla europeiska monarker kommer att hotas så länge som denna kriminella agitation i Belgrad pågår ostraffat.”

OBS! Källan är översatt från tyska av mig och Google translate

Digitalt tillgängliga källor till uppgiften

Källa 1 Svarta handens sigill: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Black-Hand_Seal_4.jpg

Källa 2 Uniformsjacka: <https://www.hgm.at/ausstellungen/dauerausstellungen/das-attentat-von-sarajevo-28-juni-1914>

Källa 3 SvD förstasida: http://blog.svd.se/mittstockholm/files/2014/06/svd_29juni_1914_1.pdf

Källa 4 Telegram: <https://www.svd.se/sa-reagerade-sverige-pa-skotten-i-sarajevo>

Källa 5 Franz von Harrach: <https://www.firstworldwar.com/source/harrachmemoir.htm>
eller <https://alphahistory.com/worldwar1/eyewitness-assassination-of-franz-ferdinand-1914/>

Källa 6 Fotografi av bil med Franz Ferdinand och Sophie: <https://www.iwm.org.uk/collections/item/object/205039628>

Källa 7 Italiensk tidning: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:DC-1914-27-d-Sarajevo.jpg>

Källa 8 Jevtic vittnesmål: <http://www.eyewitnesstohistory.com/duke.htm> eller
<https://www.thirteen.org/wnet/historyofus/web11/features/source/docs/C03.pdf>

Källa 9 Gavrilo Princip's pistol: <https://www.hgm.at/ausstellungen/dauerausstellungen/das-attentat-von-sarajevo-28-juni-1914>

Källa 10 Potioreks telegram till Bilinski (s. 87): <https://palatinebooks.de/wp-content/uploads/2018/12/Risico-2.0-watermark.pdf>

Källa 11 Martin Pappheims samtal med Princip: <https://libcom.org/history/did-teenage-anarchists-trigger-world-war-one-what-was-politics-assassins-franz-ferdinand>

Digitalt tillgängliga källor till uppgiften

Källa 12 Dagens Nyheters förstasida samt utdrag: <https://arkivet.dn.se/>

Källa 13 Brev från Frans Joseph I av Österrike-Ungern till den tyske kejsaren Vilhelm II:
[https://wwi.lib.byu.edu/index.php/Nr. 13. Der Kaiser von %C3%96sterreich an den Kaiser, 5. Juli 1914](https://wwi.lib.byu.edu/index.php/Nr.13.DerKaiservon%C3%96sterreichandenKaiser,5.Juli1914)